

Софийски университет „Св. Климент Охридски“
Факултет по славянски филологии

Курсова работа

по дисциплината:

„Култове и култови места в България и по света“

на тема

Аладжа манастир „Света Троица“ и тайните, криещи се в него

Изготвила:

Михаела Кирилова Пеевска
Специалност „Българска филология“,
II курс, I група, № 12658

Проверили:

Проф. дфн Искра Христова-Шамова
и доц. д-р Константин Рангочев

София, 2021 г.

В тази курсова работа ще представя едно от невероятните култови места, намиращи се на територията на нашата прекрасна родина – България. С него се свързват много легенди и в него се крият много мистериозни загадки. Това, спиращо дъха и скрито в гората местенце, е скалният Аладжа манастир. За курсовата работа е необходимо да са изпълнени следните задачи:

Лично посещение на култовото място;

Описание и снимков материал, направен там;

Събиране на информация от служители;

Изложение на лично преживяване;

Тайните, които крие Аладжа манастир, вълнуват много хора и всяка година хиляди българи, както и чужденци, посещават манастира, за да се докоснат до

вълшебната му енергия и да се запознаят с историята му. Аз избрах да разкажа за това свещено място, защото се намира до моя роден град Варна и често, като имам възможност, ходя там, за да се наслаждавам на магическата природа и на спокойствието, което носи. Преди да продължа със самата история на манастира, искам да Ви разкажа малко повече за невероятния морски град Варна и за курорта „Златни пясъци“.

Варна е най-големият град в Североизточна България и неслучайно е и морска столица. Той се намира на брега на Черно море и през лятото се посещава от много туристи. Във варненския некропол е открито първото злато в света, което прави града още по-интересен за много изследователи и посетители. На 17 километра северно от Варна се намира курортът „Златни пясъци“, който през летния сезон е населен най-вече от голям брой чужденци. Той е разположен в защитена от закона територия - полите на Природен парк „Златни пясъци“. Както следва от името му, пясъкът наистина е златист и това прави дестинацията още по-приятна за посещение. Растителността е уникална, особено през

лято, когато всички крайморски растителни видове са разцъфнали. Ако посетите Варна за пръв път, няма как да не се отбиете и до „Златни пясъци“. Ще останете очаровани от красотите, които крият тези две места, плажовете им, забележителностите, които могат да се видят, също така вечерният живот е добре развит, с няколко думи – няма да Ви е скучно. Между град Варна и курорта „Златни пясъци“ в гориста местност се намира най-

известният средновековен скален манастир по Българското Черноморие, Аладжа манастир. Той е бил обитаван от монаси отшелници през XIII – XIV век, но се смята, че още през V – VI век там е възникнал един от най-старите християнски религиозни центрове на Балканите.

Манастирът е едно от най-загадъчните места в България. За пръв път започват да го изучават братята Карел и Херман Шкорпил в края на XIX век. Те са родени в Северна Чехия и са основоположниците на българската археология. След като са завършили висшето си образование, двамата братя идват в България по покана на министъра на народното просвещение Константин Иречек. Още с пристигането си по нашите земи братята остават силно очаровани от

богатата ни природа и култура. Така завлядани от красотите на България, решават да посветят живота си на това да поставят основите на българската археологическа наука и да изградят мрежа от музеи и музейни сбирки. През 1901 г. по тяхна инициатива в град Варна е основано най-старото археологическо дружество в нашата родина. През 1906 г. дружеството поема грижата за проучването и опазването на Аладжа манастир и така през 1927 г. манастирът е обявен за народна старина с разрешение на Комисията по старините към Министерството на Народното просвещение. В момента не е действащ, а е приет за

архитектурен паметник от Античността и Средновековието с национално значение.

Няма писмени свидетелства, които да посочват кога мястото е започнало да се обитава от монаси, и това води до създаването и разпространяването на различни истории и легенди, свързани с манастира. Съществува мнение, че Аладжа манастир е едно от местата, свързано с разпространеното във Византия и България през XIII – XIV век учение за божествената енергия – исихазма. Западно от манастира се намира група от пещери,

която е наречена от братя Шкорпил „Катакомбите“. Там са открити монети, графити, както и керамика, които показват, че мястото е обитавано през раннохристиянската епоха. Смята се, че „Катакомбите“ са обитавани от лоша енергия, защото преди са били използвани като гробища. В параклиса има стенописи, от които се разбира, че на това място е имало богат духовен живот по време на Второто българско царство. След като България е паднала под османско

робство, Аладжа манастир постепенно започва да запада и към края на XV век е изоставен напълно. От 1960 г. българските християни започват да наричат манастира „Света Троица“, а от 1966 г. до 1989 г. е поставен в списъка на 100-те национални туристически обекта.

Манастирските помещения са издълбани на две нива във висока варовикова скала – почти 40 метра. Манастирската църква, монашеските килии, кухнята и трапезарията, както и малката гробищна църква,

заедно с криптата, което означава костница, и стопанските помещения са разположени на първото ниво. През Средновековието те са били закрити от самата скала, но поради срутване или

заметресение, което се е случило през XVII или XVIII век, предната част е била разрушена. В източния край на второто ниво се намира манастирският параклис, до който се стига благодарение на естествено създадената малка и тясна пътечка. В този параклис се смята, че има изключително силна добра енергия, поради тази причина там е направен олтар на Св. Спас. Второто ниво се намира доста нависоко и оттам се вижда морето, както и може да се наблюдава

изгревът и залезът на слънцето. Мястото е повече от уникално, енергията, която се чувства точно там, е незабравима и всеки, който има желание да я изпита, трябва да посети този манастир. Тишината, песента на птичките, прекрасната природа и тайнствеността на

мястото определено носи спокойствие и уединение в душата на човек. Между двете нива има стълби, по които посетителите да се изкачат.

Християнското име на манастира е неизвестно. „Аладжа“ е от персийско-арабски произход и означава „шарен“, като се смята, че идва от изрисуваните пъстри стенописи. В началото на XX век Карел Шкорпил е записал едно предание, според което патрон на манастира е бил Свети Спас, което идва от Христос Спасител. Също така може да се приеме, че името „Аладжа“ се състои от две съставни

части – от определителния член „Ал“ и от „аджа“, което от санскрит означава „Агнец, Божии“.

Благодарение на необикновените си форми, на непълната информация за произхода и развитието на манастира, както и на интересните и загадъчни легенди и истории, които се разказват за това място - за скрити съкровища и за призраци на монаси, обитаващи местността, Аладжа манастир е една от най-

забележителните туристически дестинации по Северното Черноморие. На това място със сигурност има божествена енергия, която има изключителна сила. Казвам това от личния си опит, защото точно когато тръгнах към манастира, за да отида да направя снимките за този проект, заваля изключително силен дъжд. Докато пътувахме натам с моята приятелка, се зачудихме дали да не се приберем и да отидем друг ден, защото и без това ме болеше главата, но вече бяхме тръгнали и решихме да не се връщаме. Когато пристигнахме, веднага се случи нещо странно, но в същото време и магично. През целия път ни валия порой, но в момента, когато спряхме колата, дъждът намаля и след една минута вече беше идеално време за разходка. За да се стигне до самия скален манастир, трябваше да се качим по едни стълби в гората и в момента, в който преминахме през входа на манастира, забравих, че ме е боляла главата, болката беше отминала.

Посетителите на Аладжа манастир могат да станат свидетели и на вечерното представление, което най-често се извършва през лятото. То представлява аудиовизуален спектакъл, носещ името „Легенди от Аладжа манастир“. Носител е на наградата „Културна атракция на 2010 година“. За съжаление поради Ковид и противоепидемичната обстановка спектакълът е отменен и не успях да го гледам отново, но си спомням колко вълнуващо беше, когато за пръв път присъствах на такава постановка преди 3 години. Пред скалния манастир има обособено място с няколко реда седалки, от които посетителите гледат кратко филмче, което разказва за народите, населявали варненския регион от древността, както и е представено покръстването на българите и историята на самия манастир. С този спектакъл човек може да се докосне до един по-далечен свят от сегашния и нагледно да види как са живели монасите-отшелници, как са се молили, как са се лишавали от храна и вода, както и други характерни особености за Аладжа манастир. Направено е изключително интересно и определено си струва да бъде видяно от повече хора.

ВЪПРОСНИК ЗА ОПИСАНИЕ НА КУЛТОВ ОБЕКТ

1. Какво е „официалното“ наименование на култовия обект?

- От 1960 г. българските християни започват да назовават скалният манастир с името Аладжа манастир „Света Троица“.

2. Какво е „неофициалното“ наименование на култовия обект?

- Аладжа манастир е известен още и като „Манастирът на Спасителя“, което идва от покровителя Свети Спас.

3. Има ли в непосредствена близост други култови обекти?

- Във Варна и по пътя за „Златни пясъци“ могат да се посетят много култови места, аз ще изброя няколко от тях, а те са следните:
- Най-голямата църква в град Варна „Успение Богородично“, която е катедрален храм на Варненската и Великопреславската епархия на Българската православна църква. Намира се в центъра на града и се смята, че е изградена в периода 1882 – 1886 година. В момента е започнат ремонт за подновяване на куполите на катедралата.
- „Варненският халколитен некропол“, който е открит през 1972 г. в района на Варненското езеро и е датиран в края на V – началото на IV хил. пр. Хр. Смята се, че находките на злато, намерени там, представляват най-старото обработено злато в Европа и света.
- „Римските терми“ се намират в югоизточната част на град Варна и са близо до пристанището. Те са сред най-запазените архитектурни паметници от античния период в България. Изградени са през Римската епоха, към края на II век и представляват най-голямата римска баня на Балканите.

- Църквата „Света Петка“ – тя е православна църква, която се намира в централната част на Варна. Строежът на храма започва през 1901 г. и през 1906 г. е завършена. „Света Петка“ е една от малкото църкви, които никога не са били разрушавани.
- Храм „Св. Архангел Михаил“ – създаден е през втората половина на XIX век и от този момент в него се намира най-голямата книжарница за православна литература във Варна.
- Арменска Апостолическа Православна Църква „Свети Саркис“ – строежът е завършен през 1844 г. като църквата е построена под земята и е заградена с висока ограда, според тогавашните изисквания за строеж на християнски църкви.

4. Къде се намира култовият обект спрямо центъра на селището?

- Култовият обект – скалният Аладжа манастир „Света Троица“, се намира на 17 километра северно от град Варна и на 3 километра от курорта „Златни пясъци“.

5. Опишете съставните части на култовия обект:

- сгради (тип архитектура);
- иконостас/икони;
- сакрални знаци (стари кръстове, надгробни камъни и пр.);
- оброчни дървета и т.н.

Малко по-нагоре в курсовата работа написах, че манастирът е на две нива, издълбани във висока 40-метрова варовикова скала. Част от манастирските помещения са на първото ниво, а на второто ниво се намира манастирският параклис. Свързани са с изсечени в скалите стълби, но отделно за да се стигне до самите нива има пригодени за хората стълби.

Най-обширна е манастирската църква. Намира се на втория етаж и е почти изцяло изсечена

в скалата. В дъното на всеки етаж има разположен по един параклис. Най-добре запазен е този на последното ниво. Единствено там има запазена стенна украса, датираща от XIV век. На тавана на параклиса е нарисуван Христос. Четири фигури на летящи ангели поддържат централния диск. В ъглите на таванската композиция е поместен по един медальон с полуфигури на светци – най-вероятно това са четиримата евангелисти. На

около 400-500 метра западно от основната част на манастира се намират „Катакомбите“, които са на два етажа, като първият е бил използван за жилище, а вторият - като гробница.

Манастирът притежава много добре запазен и доста богат иконостас, който включва стенописи, както и изображения на много светци – Св. Пантелеймон, Св. Трифон, Св. Троица, Св. Мина и други. Запазени са и

предметите от

църковната утвар – църковни кръстове, кадилници, кандила и др., които участват в богослужебните ритуали.

(Икони на Св. Пантелеймон и Св. Трифон)

(Икона на Света

Троица)

6. Има ли чудотворни елементи

в култовия обект:

- чудотворни икони;

- аязмо (извор с лековита вода)?

Встрани от входа на Аладжа манастир има една чешма, но за жалост водата от нея е негодна за пиене.

Пред параклиса на втория етаж има отлар на Свети Спас, който се смята за покровителя на манастира. Там хората оставят стотинки и си пожелават здраве и късмет. В параклиса също има икона, за която се смята, че има чудодейна сила, и хората, посетили мястото, пишат своите желания на лист и ги хвърлят вътре с надеждата те да се сбъднат.

7. Има ли разкази за чудесни събития в култовия обект:

- Има различни предания, които се срещат за Аладжа манастир, като някои от тях разказват, че по времето на жестоките гонения срещу християните в Римската империя, в манастира са намерили убежище няколко изгнаници от близкия град Одесос (дн. Варна).
- В архивите на Карел Шкорпил е записана една легенда, според която истинското име на манастира е „Свети Спас“ или „Възнесение Господне“.
- Освен това от векове се разказват истории и легенди за скрити съкровища, които не са намерени досега. Една от тях е свързана със скитника Янко, живеещ в манастира, който един ден случайно попада в подземие. Там той намира 49

стаи, но чужд глас го изплашва и той побягва. Това се случва по времето на турско робство и когато турците разбират за случилото се, изпращат няколко от своите подчинени, за да донесат съкровището. Те обаче не намират нищо и Янко е пратен на заточение. След много време скитникът се завръща и решава отново да слезе в подземията, така оттам излиза с три големи торби, пълни със златни монети. По негова инициатива златото се претопява и се превръща в златни ризници за манастирските икони.

- Други разкази описват огромен лабиринт от подземни тунели, от които пещерите на манастира са само малка част.
- Една от най-известните легенди разказва за тайнствен монах, който е бил познат с няколко имена – Рим папа, Ирим папа, Имри поп. Според преданието той е пазителят на съкровищата, гората и манастира. Загадъчното тук е това, че в култовите места в Югоизточна България, в Македония, Сърбия и др. този монах е свързан със зла, нечиста сила, докато тук в Аладжа манастир се смята, че притежава добра енергия, че е дух-покровител.
- В друга легенда се срещат сведения за това, че Аладжа манастир е изграден върху развалините на древен град, който е бил основан от Филип II Македонски през 359-336 г. пр. Хр.

8. В кои дни е „добре“ да се посещава култовият обект?

- Мястото постоянно е посещавано от много българи и чуждестранни туристи, но най-много посетители може би има през почивните дни или през цялото лятото, тъй като тогава е силният сезон за морския град Варна и курорта „Златни пясъци“.

9. Мъже или жени по-често посещават този култов обект?

- Според наблюденията ми от времето, прекарано там, смятам, че най-вече преобладават млади двойки, цели семейства или групи от семейства, както и

приятели (момичета и момчета), решили да разгледат една от природните красоти на България.

10. Посещават ли представители на други конфесии този култов обект ?

- Нямам отговор на този въпрос, но според мен е много възможно манастирът да е посещаван от представители на други конфесии поради причината, че има много чуждестранни туристи, някои от които могат да изповядват различна религия от християнството.

Както споменах по-горе, от посещенията си на това свято място аз изпитах спокойствие и мир на душата си. Нямах прекалено много хора, които да се струпат и да се създаде суматоха. Денят, в който аз посетих манастира, беше сряда и може би поради тази причина беше по-спокойно. Определено си заслужава да се посети това култово място и всеки да се запознае с тайните, скрити в него.

Библиография

1. <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80>
2. https://www.spisanie.to/%D0%BF%D1%8A%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5/%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%86%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B8%D0%B7%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%8F/%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B0-%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%80-%D0%BB%D0%B5%D0%B3%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B8-%D0%B7%D0%B0-%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%80%D0%B8-%D0%B2/?fbclid=IwAR3P6i1F4PmJ7sLjqCMzSGWdqFSOykjuBG5TO61X_AIUMOFRuP0BPoug6cQ
3. https://experience.bg/legendite-za-aladzja-manastir?fbclid=IwAR2l6FEuIDKfKWKpUNfhX5rmMgCeMVzmvhEZtr1xoXDA3a_LADbzwaJUnWM
4. http://www.rodnoto.bg/2016/07/blog-post_67.html?m=1&fbclid=IwAR18-8XdJPn6tYx6alaehn0eI9AvcDIHD0zYaqJExcVxDLekL1wHyZBSGCQ
5. http://www.pamettanabulgarite.com/page/4155162:Page:335114?fbclid=IwAR3UmZA9aIrKNWAL_bmbbCTimORLoTKh5ud9inIZbr8Y5iQlmbCX0f40i30
6. https://www.archaeo.museumvarna.com/bg/other/2?fbclid=IwAR1YaxYAz4QSE9-bBAS8xA45fxPgBE8QAkILorJ3BbMe_rfTcyWAfanNmKQ

Настоящата курсова работа съдържа авторски изображения, направени при посещение на култовия обект.